

רע"פ 2707/17 - פלוני נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון

רע"פ 2707/17

לפני:

כבוד השופט א' שהם

המבקש:

פלוני

נ ג ד

המשיבה:

מדינת ישראל

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה, בענ"פ 54982-12-16, מיום 8.2.2017, שניתן על ידי כב' הרכב השופטים: י' גריל - שופט בכיר; ב' בר-זיו; ו-א' אלון

בשם המבקש:

עו"ד ענת מיסד-כנען; עו"ד שגיא מלח

בשם המשיבה:

עו"ד תמר בורנשטיין

החלטה

1. לפניי בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' הרכב השופטים: י' גריל - שופט בכיר; ב' בר-זיו; ו-א' אלון), בענ"פ 54982-12-16, מיום 8.2.2017. בגדרו של פסק הדין, התקבל ערעורה של המשיבה על החלטתו של בית המשפט לנוער בקריות (כב' השופטת ר' לאופר חסון), במ"י 15116-02-16, מיום 27.12.2016.

רקע והליכים קודמים

2. נגד המבקש הוגש כתב אישום, המייחס לו ביצוע עבירה של גניבה, לפי סעיף 384, בצירוף סעיף 29(א), לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין). מעובדות כתב האישום עולה, כי ביום 7.2.2016, נכנסו המבקש (קטין, יליד שנת 2001) ונער נוסף (להלן: האחר) לחנות H&O במתחם "ביג" בקרית אתא, כאשר בכוונתם המשותפת לגנוב

פריטים מהחנות. בהמשך, נטל האחר ג'קט מייצורה של חברת "אדידס", השייך לחנות, פירק את הזמזם שהיה מחובר לו, וניסה לעזוב את החנות, כאשר הז'קט מוחבא מתחת לבגדיו. בשלב זה, צפצף גלאי המתכות, ובתגובה זרק האחר את הג'קט על המדרכה והחל לברוח מהמקום. בנסיבות אלו, ניגשה מנהלת החנות אל המאבטח, אשר סיפר לה על שארע והפנה את תשומת ליבה לנוכחותו של נער נוסף בחנות. מנהלת החנות איתרה את המבקש, וביקשה ממנו כי יעזוב את החנות. כאשר יצא המבקש מהחנות, צפצף גלאי המתכות בשנית, והמאבטח בתגובה עיכב את המבקש. בנסיבות אלו, התגלה כי המבקש החזיק מתחת לבגדיו ג'קט נוסף, מייצורה של חברת "נייק", השייך לחנות.

3. עוד ביום האירוע המתואר בכתב האישום, לאחר שהמבקש נתפס, הוא הודה בביצוע המעשה, והג'קט הושב לחנות. חרף זאת, עוכב המבקש לחקירה בתחנת המשטרה, ולאחר מכן הוא נעצר למשך הלילה.

4. למחרת האירוע, קרי ביום 8.2.2016, הובא המבקש לדין בבית המשפט לנוער בקריות בעניין בקשתה של המשטרה להאריך את מעצרו בחמישה ימים, לצורך ביצוע פעולות חקירה. בהחלטתו, מאותו היום, שחרר בית המשפט לנוער את המבקש ממעצר, בקובעו כי פעולות החקירה אינן מצדיקות את המשך מעצרו, וכי המשטרה תוכל לבצע אותן בזמן שהמבקש יהיה משוחרר ממעצר.

5. ביום 14.3.2016, הגיש המבקש בקשה לפיצוי מכוח סעיף 38(א) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים או החוק), בטענה כי מעצרו למשך הלילה היה לשווא.

6. יצוין, כי כתב האישום שהוגש נגד המבקש, אשר עובדותיו פורטו לעיל, הוגש רק לאחר מכן, ביום 19.9.2016.

7. בהחלטתו, מיום 27.11.2016, דחה בית המשפט לנוער את טענתה של המשיבה, לפיה תנאי מקדמי להגשת בקשה לפיצויים לפי סעיף 38(א) לחוק המעצרים, היא החלטתן של רשויות התביעה שלא להגיש כתב אישום נגד החשוד. בהמשך, קבע בית המשפט לנוער, כי נוכח התשתית הראייתית שעמדה בפני חוקרי המשטרה, לרבות הודאת המבקש בביצוע הגניבה, ולאור גילו הצעיר והיעדרן של הרשעות קודמות לחובתו, לא קמה עילה למעצרו של המבקש למשך הלילה. לפיכך, קבע בית המשפט לנוער, כי המשיבה תשלם פיצוי למבקש בסך 396 ₪, בגין יום מעצר, לפי הוראת תקנה 8(א) לתקנות סדר הדין (פיצויים בשל מעצר או מאסר), התשמ"ב-1982; וכן הורה בית המשפט לנוער על פיצוי נוסף לזכותו של המבקש, בשיעור של 2,000 ₪ בגין עגמת נפש, לרבות בושה, חוסר-אונים, כאב וסבל, אשר נגרמו לו בשל מעצרו.

8. על החלטה זו של בית המשפט לנוער, הגישה המשיבה ערעור לבית המשפט המחוזי, בטענה כי משהוחלט, בסופו של יום, להגיש כתב אישום נגד המבקש, הרי שבית המשפט לנוער לא היה מוסמך לפסוק פיצויים לזכותו, לפי סעיף 38(א) לחוק המעצרים. בפסק דינו, מיום 8.2.2017, קיבל בית המשפט המחוזי את ערעורה של המשיבה, בקובעו כי סעיף 38(א) לחוק המעצרים אינו מתייחס למצב בו שוחרר חשוד ממעצר עובר למועד הגשת כתב האישום נגדו, אלא לחשוד שבעניינו הוחלט שלא להגיש כתב אישום כלל. בית המשפט המחוזי הגיע למסקנתו האמורה, לאחר שעמד על לשונו "הברורה" של סעיף 38(א) לחוק, וסקר פסיקה של ערכאות שונות, לפרשנותו של סעיף זה.

בקשת רשות הערעור

9. בבקשה שלפניי, עליה חתומים עו"ד ענת מיסד-כנען, ועו"ד שגיא מלח מהסניגוריה הציבורית, נטען כי שאלת הפרשנות הראויה לסעיף 38(א) לחוק המעצרים, הינה שאלה כללית, בעלת השלכות רחב, אשר קיימות לגביה פסיקות סותרות מצד בתי המשפט בערכאות הנמוכות. לגישת הסניגוריה, הסעיף "סובל פרשנויות שונות", וראוי להעדיף את הפרשנות המותירה לבית המשפט שיקול דעת, לפסוק, במקרים המתאימים, פיצוי מהיר לחשוד שנפגעה זכותו לחירות בגין מעצר שווא. זאת, גם כאשר, בסופו של דבר, הוגש כתב אישום נגד אותו חשוד. ניתוח תכליות החוק מוביל, על פי הנטען, למסקנה דומה, שכן תכליתו המיוחדת של סעיף 38(א) הייתה ליצור "אפיק דיוני מהיר, נגיש ויעיל, המקנה סעד מידי למי שנעצר לשווא"; ותכליתו הכללית של חוק המעצרים, להגן על זכויות יסוד של חשודים הנפגעות כתוצאה ממעצר. יצוין, כי הסניגוריה מודעת לכך ששאלת פרשנותו של סעיף 38(א) לחוק הובאה לדיון בפני בית משפט זה, במסגרת רע"פ 1425/16 זבידאט נ' מדינת ישראל (28.12.2016) (להלן: בקשת רשות הערעור בעניין זבידאט), שם הוחלט שהשאלה אינה מצדיקה מתן רשות ערעור. ואולם, לטענת הסניגוריה, "טרם יצאה הלכה" מידי בית משפט זה בנושא, ו"המקרה הנוכחי מציג תשובות לשאלות הנכבדות שהעלו כבוד השופטים באותו עניין". עוד נטען בבקשה לרשות ערעור, כי לא ראוי לצמצם את הוראת הסעיף למקרים בהם הוחלט שלא להגיש כתב אישום נגד החשוד, שכן "ייתכנו מצבים בהם אשמתו של אדם תוכח בהליך העיקרי, אך עדיין מעצרו היה משולל כל יסוד ולכן מוצדק לפצותו, ומן העבר השני, מקרים בהם לא יוגש כתב אישום, אך מעצר האדם היה מוצדק והוא לא יהא זכאי לפיצוי". נטען בנוסף בבקשה, כי בנסיבות המקרה, קמה הצדקה נוספת למתן רשות ערעור, משיקולי צדק, שכן עסקינן בקטין הלוקה בפיגור שכלי, אשר זכויותיו נרמסו על ידי המשטרה. נטען, בהקשר זה, כי המבקש עוכב לזמן ממושך מהמותר לפי החוק; כי הוא נחקר בשעת לילה מאוחרת בניגוד להוראות חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971; כי הוא נחקר בניגוד לדרך החקירה המחויבת על פי חוק, שעה שמדובר בחקירת אדם בעל מוגבלויות; וכי הוא נעצר לשווא, ונשלח לבית מעצר באישון ליל, מבלי שהתקיימה עילת מעצר בעניינו. טענות נוספות שהועלו בבקשה הן, כי ישנה חשיבות מרובה להפעלת ביקורת שיפוטית על סמכותה של משטרת ישראל לבצע מעצרים, שכן נטען כי ישנה תופעה רווחת של ריבוי מעצרי שווא; כי ישנו צורך להגן על זכויותיהם של חשודים המשתייכים לאוכלוסיות מוחלשות, דוגמת קטינים ולוקים בשכלם; כי יש ליתן עדיפות לפרשנות המקלה עם החשודים; ועוד. על יסוד המכלול האמור, מתבקש בית משפט זה ליתן רשות ערעור; לדון בבקשה כבערעור; לקבוע כי הגשת כתב אישום נגד חשוד, לאחר שהוא שוחרר ממעצר, אינה שוללת את סמכות הפיצוי לפי סעיף 38(א) לחוק; ולהורות כי המשיבה תפצה את המבקש בסכום של 2,396 ₪, כפי שנקבע בהחלטתו של בית המשפט לנוער.

10. ביום 28.5.2017, הגישה המשיבה את תגובתה לבקשת רשות הערעור, במסגרתה נטען כי סוגיית הפרשנות הראויה לסעיף 38(א) לחוק, כבר הוכרעה על ידי בית משפט זה במסגרת החלטתו בבקשת רשות הערעור בעניין זבידאט. המשיבה טוענת, כי בע"פ (ת"א) 42768-09-15 זבידאט נ' מדינת ישראל (6.1.2016) (להלן: עניין זבידאט) נדרש בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו לסוגיה שבמחלוקת, בקובעו כי "הסעיף ברור, חד משמעי, ואינו מותיר מקום לספק באשר לקשר שבין ההחלטה שלא להגיש כתב אישום, לבין הדיון בשאלת הפיצויים, אין לך דיון בפיצויים כאשר ההחלטה [האם יוגש כתב אישום] עדיין לא נפלה". על פסק הדין האמור הוגשה בקשת רשות ערעור לבית משפט זה, ובדיון שהתקיים בבקשה זו, בפני מותב תלתא, שטחה הסניגוריה את טענותיה לעניין פרשנותו של סעיף 38(א) לחוק. המשיבה טוענת, כי הגם שההחלטה בבקשת רשות הערעור בעניין זבידאט הייתה תמציתית, עת נקבע כי אין מקום ליתן רשות ערעור, הרי שבית משפט זה דחה את הפרשנות שהוצעה על ידי הסניגוריה הציבורית, לסעיף החוק שבמחלוקת. עוד טוענת המשיבה, כי נסיבותיו המיוחדות של המבקש, ככל שהתקיימו, אינן מצדיקות מתן פרשנות שונה לדבר החקיקה. מה גם, שבמקרה דנן, כך טוענת המשיבה, הוצגו בפני בית המשפט המחוזי הנסיבות שהובילו להחלטת המעצר, ובהן – חשדם של השוטרים כי המבקש היה מעורב בגניבות נוספות שהתרחשו באותו מתחם, וחשדם שמא מצוי בביתו רכוש גנוב נוסף. בתגובת המשיבה נטען בנוסף, כי יש לדחות את הפרשנות המוצעת על ידי הסניגוריה, גם לגופה, וזאת הן לאור לשון החוק הברורה, והן נוכח תכלית החוק. לפי גישת המשיבה, סעיף 38 עוסק בפיצוי המוענק במסגרת ההליך הפלילי, וזאת בניגוד לדרך המלך של נקיטה בהליך אזרחי לשם קבלת פיצוי בגין מעצר שאינו מוצדק. במסגרת

זו, קיים צורך באיזון בין הזכות לחירות העומדת לחשוד, לבין הצורך בחקירת פשעים על ידי הגורמים המוסמכים, איזון אשר בא לידי ביטוי ב"קביעת תנאי סף שיש בהם כדי לצמצם את היקף המקרים בהם ניתן יהיה לפסוק פיצוי בגין מעצר, במסגרת ההליך הפלילי". אחד מתנאי הסף האמורים, כך טוענת המשיבה, הוא קיומה של החלטה שלא להגיש כתב אישום נגד החשוד. המשיבה מוסיפה וטוענת, כי בכל הנוגע לשאלת הפיצוי בגין מעצר שווא, אין סיבה עניינית להבחין בין חשוד שכתב האישום הוגש נגדו במהלך מעצרו, לבין חשוד שכתב האישום בעניינו הוגש רק לאחר שחרורו. המשיבה מוסיפה וטוענת, כי "ככל שמבקשים לשנות את האיזון שנקבע על ידי המחוקק, הדרך לעשות כן היא באמצעות הצעה לתיקון דבר חקיקה". לבסוף, טוענת המשיבה, כי גם כאשר עסקין בחשוד המשתייך לאוכלוסייה מוחלשת, אין מניעה בפניו לעמוד על זכותו לפיצוי בגין מעצר לא מוצדק, בדרך המלך של תביעה אזרחית, תוך היעזרות בלשכת הסיוע המשפטי. לאור האמור במכלול, מתבקש בית משפט זה לדחות את הבקשה למתן רשות ערעור.

11. לשלמות התמונה יצוין, כי ביום 12.8.2017, הוגשה תשובה מטעם המבקש לתגובת המשיבה, בה הועלו טענות נוספות. במסגרת התשובה הובאה, בין היתר, התייחסותה של לשכת הסיוע המשפטי לסוגיה, ממנה עולה כי "השארית מסלול בלעדי של תביעה אזרחית נפרדת בהחלט גורמת לסיכון מקדמי ומקרים רבים לא יהיו זכאים לייצוג על ידי הסיוע המשפטי". ביום 19.6.2017, הוגשה תגובה נוספת מטעם המשיבה לתשובת המבקש, בה נטען, כי עניינו של המבקש דנן, לא הובא בפני לשכת הסיוע המשפטי, ולפיכך, אין לדעת האם הוא היה עומד במבחני הזכאות לסיוע משפטי. בנוסף, הצדדים נחלקו ביניהם ביחס לשכיחות המקרים בהם מוגש כתב אישום נגד חשוד, עוד במהלך מעצרו.

דיון והכרעה

12. הלכה מושרשת היא, כי רשות ערעור ב"גלגול שלישי" תינתן במשורה, והיא שמורה למקרים חריגים בהם עולה שאלה משפטית כבדת משקל או סוגיה ציבורית רחבת היקף, החורגת מעניינם הפרטי של הצדדים להליך; או כאשר מתעורר חשש מפני עיוות דין או אי-צדק של ממש אשר נגרם למבקש (רע"פ 4414/17 אלאערג נ' יו"ר הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה ירושלים (25.6.2017); רע"פ 4747/17 צדיק נ' מדינת ישראל (21.6.2017); רע"פ 4880/17 קוסה נ' מדינת ישראל (21.6.2017)). למקרא האמור בבקשת רשות הערעור ובנספחיה, בתגובת המשיבה, ובתגובות הנוספות שהוגשו מטעם הצדדים, הגעתי לידי מסקנה כי דין בקשת רשות הערעור להידחות. כזכור, שאלת פרשנותו של סעיף 38(א) לחוק, נדונה על-ידי מותב תלתא בבית משפט זה, במסגרת בקשת רשות הערעור בעניין זבידאת, שם החליט בית משפט זה, כי השאלה אינה מצדיקה מתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי". בנסיבות אלו, צודקת המשיבה, כי אין הצדקה להביא את המקרה דנן, שעה שהשאלה הכללית שעולה ממנו, זהה במהותה לזו שנדונה בבקשת רשות הערעור בעניין זבידאת, לבירור נוסף בפני ערכאה זו. לטעמי, אף אין עולה במקרה דנן כל חשש כי נגרם עיוות דין או אי-צדק למבקש, במסגרת ההליך שהתנהל בפני הערכאות הקודמות. לא למותר הוא להזכיר, כי דרך המלך של תביעה לקבלת פיצוי במסגרת ההליך האזרחי, פתוחה בפניו של המבקש, וזאת מבלי לנקוט עמדה בשאלת זכאותו של המבקש לפיצויים, בגין עיכובו לחקירה, חקירתו או מעצרו. די בטעמים אלו, כדי להביא לדחיית הבקשה.

13. על מנת להבהיר את ההלכה, ככל שהדבר נדרש, אדון בקצרה בטענותיו של המבקש גם לגופו של עניין. סעיף 38(א) לחוק המעצרים קובע כדלקמן: "נעצר אדם ושחרר בלא שהוגש נגדו כתב אישום, ומצא בית המשפט שלא היה יסוד למעצר, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי האדם, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לו פיצוי על מעצרו והוצאות הגנתו בסכום שיקבע בית המשפט". לטענת הסניגוריה, יש לפרש את המילים "בלא שהוגש נגדו כתב אישום" כמתייחסות למועד שחרורו של החשוד ממעצר, ולא כתנאי המסייג את יכולתו של בית המשפט לפסוק פיצוי לטובת החשוד, רק למצב שבו התקבלה החלטה מטעם רשויות התביעה שלא להגיש כתב אישום נגדו כלל. סבורני, כי

צודקת המשיבה בציינה, כי "פרשנות הסניגוריה אינה הפרשנות הטבעית והמתבקשת מלשון הסעיף", ולפיכך, בדין דחה בית המשפט המחוזי את הפרשנות המוצעת.

14. עוד אוסיף, כפי שציין בית המשפט המחוזי, כי פרשנותה של הסניגוריה עומדת למעשה בסתירה לקביעתו של בית משפט זה בעבר. בע"פ 10425/05 מדינת ישראל נ' פדרמן (18.11.07), נדרש בית משפט זה לפרשנות סעיף 80 לחוק העונשין, המעניק לבית המשפט סמכות שבשיקול דעת לפסוק הוצאות הגנה ופיצויים לזכותו של נאשם אשר בוטלו האישומים נגדו או שזוכה בדינו. אגב כך, עמד בית משפט זה על הדמיון והשוני בין ההסדר הקבוע בסעיף 80 לחוק העונשין, לזה שבסעיף 38 לחוק המעצרים, בציינו כך:

"מכוחו של סעיף 80 לא ניתן לפצות מי שטרם הוגש נגדו כתב אישום, שעל כן בא לעולם סעיף 38 לחוק המעצרים - על מנת ליתן מענה למי שההליכים שננקטו נגדו נסתיימו במעצר בלבד. במילים אחרות: עד לחקיקתו של סעיף 38 היתה קיימת 'לקונה' באשר לאפשרות לפצות בגין מעצרים שלא הסתיימו בהגשת כתב אישום. חרף הדמיון במבנה הכללי ובשיקולים הבסיסיים שבסעיף 38 בהשוואה לסעיף 80 - לא סבר המחוקק כי ההסדרים נבלעים זה בזה, באופן שקיומו של סעיף 80 מיתר את הצורך בסעיף 38. הדמיון מתבטא בין היתר בכך שגם סעיף 38 קובע מעין 'נקודת מפנה' קריטית, הדומה בתפקידה לתפקיד שממלאים האירועים של ביטול כתב אישום או זיכוי בסעיף 80, זוהי הנקודה בה מסתבר כי לא יוגש כתב אישום בהמשך לחשדות בגינם נעצר פלוני" (שם, בפסקה 8 לפסק דינה של השופטת ד' ברלינר) (ההדגשות הוספו - א.ש.).

מדברים אלו עולה, כי על פי סעיף 38(א) לחוק המעצרים, אין די בכך שחשוד שוחרר ממעצרו, וכי בית המשפט סבור שלא היה יסוד למעצרו, על מנת שניתן יהיה להורות על תשלום פיצוי לזכותו, אלא שהסעיף דורש את התקיימותו של תנאי נוסף - סיומו של ההליך ללא הגשת כתב אישום.

15. פרשנות זו נתמכת גם מהגיונו ותכליתו של סעיף 38(א) לחוק המעצרים. כפי שציין בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, בעניין זבידאת, "עצם ההחלטה על הגשת כתב אישום יש לה השלכה לעניין הערכת הצורך במעצר, והאם מדובר במעצר שווא". אמנם ייתכנו מקרים בהם יעצר חשוד, ובסופו של יום הוא ישוחרר ממעצרו ואף יוחלט שלא להגיש נגדו כתב אישום, ועדיין המעצר ייחשב כמוצדק. ואולם, החלטה על אי הגשת כתב אישום מקימה, מניה וביה, חשש, כי מלכתחילה, היה המעצר שלא לצורך. מטעם זה ראה המחוקק מקום לקבוע הליך מהיר ומיוחד, החורג מדרך המלך לקבלת סעד בגין פגיעה בזכויות בעקבות מעצר שווא, באמצעות הגשת תביעה אזרחית. במסגרת זו, ניתנת לבית המשפט, הדן בהליך הפלילי, סמכות שבשיקול דעת להורות על פיצוי של החשוד ששוחרר. במקרים שבהם לא מתעורר חשש מוקדם כאמור, יכול החשוד לפנות להליך הרגיל של תביעה אזרחית, על מנת להוכיח כי נגרם לו עוול, שראוי לפצותו בגינו. מן העבר השני ניתן לומר, כי מקרה שבו הוחלט בסופו של יום על הגשת כתב אישום נגד החשוד, כפי שארע במקרה דנן, מעלה לכל הפחות סברה הגיונית, לפיה אין מדובר במעצר שווא, ולפיכך אין מקום לאפשר נקיטה בהליך המהיר והמקוצר. ככל שהנאשם סבור שחרף העובדה שהוגש נגדו כתב אישום, הוא זכאי לפיצוי בשל מעצרו שהיה, לטעמו, שלא צורך, הוא ראוי לנקוט בדרך המלך של תביעת פיצויים במסגרת הליך אזרחי, כאמור לעיל.

16. טרם סיום, אציין כי בפרשנות הסעיף לה טוענת הסניגוריה, נעשה ניסיון לנתק בין "שאלת האשמה" לסוגיית צידוק המעצר, וזאת על רקע טענתה של הסניגוריה, לפיה קיימת תופעה בישראל של ריבוי מעצרי שווא. ואולם, מלשון של הסעיף, מהגיונו הפנימי, ומפסיקתו של בית משפט זה בעבר, ברי כי המחוקק ראה קשר בין שני הנושאים. היינו,

השאלה האם הוגש כתב אישום - אם לאו, היא לכל הפחות אינדיקציה לשאלה האם המעצר היה לשווא. ככל שהסניגוריה סבורה, כי ראוי לאפשר מתן פיצוי כספי לחשודים שמעצרים לא היה מוצדק, אף כאשר הוחלט להגיש נגדם כתב אישום, וזאת בתוך גדר ההליך הפלילי ולא באמצעות תביעה אזרחית, הרי שהדרך לעשות כן היא באמצעות הצעה לתיקון החוק, אך אין בכך בכדי להצדיק את קבלת הפרשנות, שאינה מתיישבת עם לשונו הברורה ותכליתו של סעיף 38(א) לחוק.

17. אשר על כן, הבקשה לרשות ערעור נדחית בזאת.

ניתנה היום, י"ב בתמוז התשע"ז (6.7.2017).

ש ו פ ט
